

**พุทธวิธีการสื่อสารการเผยแผ่ของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนา
ในจังหวัดอุดรธานี**
**COMMUNICATION FOR PROPAGATION OF BUDDHIST RADIO
STATIONS IN UDON THANI PROVINCE**

พระมหาทองสุข สุเมธ (ไทยหนู)¹ และ พระมหามิตร จิตปณฺโญ²

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น^{1,2}

Phramaha Tongsuk Sumatho (Thaitanu)¹ and Phramaha Mit Thitapanyo²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, KhonKaen Campus, Thailand^{1,2}

Corresponding Author; E-mail: Phramaha2018@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพุทธวิธีการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาสภาพการเผยแผ่ของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี 3) เสนอพุทธวิธีการเผยแผ่ของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานีเป็นการวิจัยคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำราวิชาการหนังสืองานวิทยานิพนธ์งานวิจัยต่างๆรวมทั้งทำการวิจัยภาคสนามโดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์

ผลการวิจัยพบว่า

พุทธวิธีการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนาเป็นการเผยแผ่แบบตัวต่อตัวคือใครก็ตามที่สงสัยจะแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง พระพุทธเจ้าได้ตรัสปาฏิหาริย์ 3 อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์อาเทศนาปาฏิหาริย์และอนุศาสน์ปาฏิหาริย์เป็นสำคัญ พระองค์ปรารถนาให้สรรพสัตว์ทั้งหลายพ้นทุกข์พบความสุขที่แท้จริง

* ได้รับบทความ: 17 สิงหาคม 2563; แก้ไขบทความ: 29 ธันวาคม 2563; ตอรับตีพิมพ์: 30 ธันวาคม 2563

Received: August 17, 2020; Revised: December 29, 2020; Accepted: December 30, 2020

วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ 461

ปีที่ 7 ฉบับที่ 4 ประจำเดือนตุลาคม – ธันวาคม 2563

สภาพการจัดการเผยแผ่ของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธาณินั้นพบว่าด้านการบริหารจัดการของสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธศาสนาควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมควรเปิดโอกาสการบริหารจัดการรูปแบบรายการเนื้อหาสาระเกี่ยวกับธรรมะบริหารจัดการโครงสร้างองค์กรให้สามารถยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันเข้ากับบริบทของสังคมได้เหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัย

เสนอพุทธวิธีการเผยแผ่ของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธาณินี้ประกอบด้วย 1) การเข้าถึงได้แก่การกระจายเสียงเข้าถึงชุมชนความเป็นกลางงานบุญสอดคล้องกับชุมชนเป้าหมายการเผยแผ่ 2) การมีส่วนร่วมได้แก่การนำเสนอตัดสินใจกำหนดนโยบายเสนอแนะและประเมิน 3) ความหลากหลายนำเสนอสื่อพิธีกร 4) ความเป็นท้องถิ่นได้แก่เนื้อหา 5) ความเป็นอิสระได้แก่ในการบริหารและการดำเนินการ

คำสำคัญ: พุทธวิธี; การสื่อสาร; สถานีวิทยุพระพุทธศาสนา

Abstract

The aims of this research were: 1) to study Buddhist methods for propagation in Buddhism; 2) to study the conditions of Buddhism's propagation of Buddhist radio stations in Udonthani province; 3) to study the Buddhist method for propagation of Buddhist radio stations in Udonthani province. This study was carried out by means of a qualitative research methodology through investigating documents, academic works, texts, theses and research works together with fieldwork research to collect the data by interviews.

The research results were as follows:

The communication for dissemination of teachings during the time of the Buddha was a one-on-one mission. Those with wondering thoughts wanted answers, they would seek for them themselves. The Buddha taught three miracles (*pāṭihāriya*): marvel of psychic power (*iddhi-pāṭihāriya*), marvel of mind-reading (*ādesanā-pāṭihāriya*) and marvel of teaching (*anusāsanī-pāṭihāriya*) as importance. The development of information technology such

as radio, television, internet, he wishes all beings to be free from suffering and find true happiness.

The study of the conditions of the conditions of communication for Buddhism's propagation of Buddhist radio stations in Udonthani province revealed that in terms of the management of the radio broadcasting stations in Buddhism, the public should be allowed to participate and given an opportunity in management of the pattern of the dhamma shows. The organizational structure should be flexible to the current situation, suitable to the social context according to the principles of Buddhist disciplines.

The Buddhist communication method for propagation of Buddhist radio stations in Udonthani province consisted of 1) access: broadcasting to reach communities, impartiality, merit-making events in line with the community activities and propagation goals; 2) participation: presenting, making decisions, formulating policies, making recommendations, and evaluating; 3) diversity: presenting media and presenters; 4) localization: content; 5) independence: namely administration and operation.

Keywords: Buddhist Method; Propagation; Buddhist Radio Stations

บทนำ

ภายหลังที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้แล้วพระองค์ได้ทรงเสวยวิมุตติสุข ในระหว่างนั้นพระองค์ทรงใคร่ครวญอยู่ว่า ธรรมะที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้วนั้น เป็นสิ่งที่ยากยิ่งที่มนุษย์ปุถุชนจะสามารถเข้าใจได้ เป็นเหตุให้พระองค์ไม่คิดที่จะแสดงธรรมใด ๆ แก่เวไนยสัตว์ แต่เพราะทรงอาศัยพระมหากรุณาธิคุณในหมู่สัตว์ พระพุทธองค์เป็นนักประชาสัมพันธ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลก ประโยคแรกที่พระองค์ทรงส่งพระสาวกไปประกาศพระศาสนาว่า “จรถ ภิกขเว พุทฺชนหิตาย พุทฺชนสุขाय โลกานุกมปาย” ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปอนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นจำนวนมากเถิด (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539 : 4/32/40)

การสื่อสารที่ทันสมัย ความเจริญทางด้านวัตถุมีมากขึ้น สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสนองความสะดวกสบาย ส่งผลให้มนุษย์เห็นแก่ตัวมากขึ้น หลงโลกมากขึ้น สังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคนี้ ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางสังคมอย่างมากมาย มีความพยายามในทุกด้านในที่จะเอาชนะคู่แข่งแม้วิถีทางเหล่านั้นจะเป็นวิถีทางที่ผิดก็ตาม จะเห็นได้จากพฤติกรรมของผู้มีบทบาททางการเมืองการปกครองของประเทศ ที่มักจะใช้วาทะในการใส่ร้ายป้ายสีซึ่งกันและกัน การแย่งชิงผลประโยชน์ทางธุรกิจ การเอาเปรียบกันหรือการใช้วาทะให้หลงเชื่อเพื่อหาประโยชน์จากผู้อื่น สังคมจึงมีแต่วิกฤตการณ์ที่มีปัญหาอย่างมากมายหากมนุษย์ที่มีความคิดอย่างถูกต้อง มีวิธีพูดถูกต้อง ปฏิบัติหน้าที่การงานถูกต้อง มีอาชีพถูกต้อง ใช้สติปัญญาถูกต้อง มีความตั้งใจถูกต้อง มนุษย์ย่อมเกิดสามัญญสำนึก รับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเอง (พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต, 2547 : 22)

สถานีวิทยุกระเสียงคลื่นพระพุทธรูปศาสนานับเป็นอีกองค์กรหนึ่ง ทางพระพุทธรูปศาสนาที่มีการปรับปรุง และพัฒนาทั้งศักยภาพ ในด้านการบริหาร และพัฒนารูปแบบ แนวนโยบาย ในการดำเนินการขององค์กรอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ตั้งอยู่บนจุดยืนด้านนโยบายหลักใน การเป็นสถานที่ สามารถตอบสนองต่อความต้องการ และ สร้างคุณประโยชน์ให้กับสังคม โดยได้มีการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงที่มุ่งเน้นให้บริการต่อสาธารณะ มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และความรู้ใหม่ๆ ให้แก่ประชาชน อยู่เสมอรวมทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และบุคคลในชุมชน ได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการผลิตรายการ ด้วยความเป็นสถานีวิทยุกระจ่ายเสียงของคณะสงฆ์ ในฐานะสื่อซึ่งแตกต่างจากสื่อวิทยุกระจายเสียงทั่วไป การบริการด้านสาระ และ ข้อมูลด้านธรรมะนับเป็น เป้าหมายที่สำคัญเพื่อเผยแพร่ธรรมะรวมทั้งข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ และ องค์ความรู้ที่หลากหลายเข้าสู่ชุมชน ในปัจจุบันการสื่อสารสื่อวิทยุกระจายเสียงมีตัวเลือกมากมาย หากทางสถานีวิทยุพระพุทธรูปศาสนาดำเนินการจัดรายการในรูปแบบเฉพาะทางธรรมะแต่เพียงด้านเดียวย่อมส่งผลกระทบต่อความต้องการในการรับฟังของกลุ่มผู้ฟัง ซึ่งในจังหวัดอุดรธานีมีสถานีวิทยุกระจ่ายเสียงคลื่นพระพุทธรูปศาสนาที่ทำการสื่อสารออกอากาศหลายสถานี เพื่อเพิ่มศรัทธาและทัศนคติที่ดีแก่ประชาชนในฐานะผู้ฟัง (รับสาร) ให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนรายการมากยิ่งขึ้น การวางแผนเพื่อเผยแพร่พระพุทธรูปศาสนาอย่างเป็นระบบระเบียบ ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบ และแนวทางในการเผยแพร่ธรรมะทางวิทยุกระจายเสียงให้มี

ประสิทธิภาพ ยิ่งขึ้น อันจะเกิดเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ประเทศชาติ และ พระพุทธศาสนาสืบไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษา พุทธวิธีการสื่อสารการเผยแผ่ ของสถานีวิฑูรพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการใช้การ เผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนนำไปพัฒนาการในการ ดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม และพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่ประพฤติดี ประพฤติชอบตาม หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวិชาการด้านศาสนาและ เทคโนโลยีสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพการสื่อสารการเผยแผ่ของสถานีวิฑูรพุทธศาสนาในจังหวัด อุดรธานี
3. เพื่อนำเสนอพุทธวิธีการสื่อสารการเผยแผ่ของสถานีวิฑูรพุทธศาสนาใน จังหวัดอุดรธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร แนวคิดทฤษฎีระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวกับพุทธวิธีการสื่อสารการเผยแผ่
2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาประมวลความรู้สรุปเป็นกรอบ แนวคิดกำหนด ขอบเขตการวิจัยและกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. สร้างสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิด เพื่อให้ครอบคลุมขอบเขตของการ ทำวิจัย
4. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้วเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ นิพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงให้มีความตรงตามเนื้อหา

5. นำแบบสัมภาษณ์มาปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กำหนดข้อมูลและตัวชี้วัด เป็นการกำหนดว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง โดยการศึกษาและวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์หรือปัญหาของการวิจัยเพื่อสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย และจะใช้อะไรเป็นตัวชี้วัดจึงจะได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

2. กำหนดแหล่งข้อมูล 4 กลุ่ม ดังนี้ 1) พระภิกษุที่มีหน้าที่เผยแผ่ของของสถานีวิฑูพระพุทธศาสนา 2) นักวิชาการด้านการพระพุทธศาสนา 3) นักวิชาการด้านการสื่อสาร 4)ประชาชนที่รับฟัง รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 40 รูป/คน

3. นำเครื่องมือวิจัยไปใช้สัมภาษณ์ (Inter View) โดยคณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) สำหรับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ พระภิกษุที่มีหน้าที่เผยแผ่ของของสถานีวิฑูพระพุทธศาสนา นักวิชาการด้านการพระพุทธศาสนา ผู้บริหารสถานีวิฑู ประชาชนที่รับฟัง รวมจำนวนทั้งสิ้น จำนวน 40 รูป/คน

4. การสัมภาษณ์ย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษาเกี่ยวกับพุทธวิธีการสื่อสารการเผยแผ่ โดยนิมนต์/เชิญผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม ที่ผู้วิจัยเลือกศึกษามาร่วมสัมภาษณ์ เพื่อให้ข้อมูลนำมาวิเคราะห์เชิงพรรณนา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมที่มีอยู่อย่างเป็นระบบ สะดวก และง่ายต่อการค้นหาข้อมูล ในการจัดทำแฟ้มเพื่อประโยชน์ต่อการค้นหาข้อมูล ประกอบด้วย แฟ้มข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสนทนากลุ่มหรือสัมภาษณ์ย่อยหรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อย ประกอบด้วยข้อมูล 2 ส่วน คือ

- ข้อมูลที่เป็นแบบบันทึกการสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย ชื่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วันที่ ช่วงเวลา สถานที่สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ครั้งที่ ชื่อผู้สัมภาษณ์ บทสัมภาษณ์

- ข้อมูลที่เป็นแบบวิเคราะห์การสัมภาษณ์เจาะลึก/การสนทนากลุ่ม หรือสัมภาษณ์กลุ่มย่อย ซึ่งประกอบด้วยชื่อผู้ให้ข้อมูล ชื่อผู้สัมภาษณ์ คำหลักบรรยาย เหตุการณ์/สถานการณ์ และการตีความเบื้องต้นแล้วจึงทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

4. การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายและการพรรณาประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับพุทธวิธีการสื่อสารการเผยแผ่ของสถานีวิฑูรพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี เพื่อนำเสนอการสื่อสารการเผยแผ่ของสถานีวิฑูรพุทธศาสนา เพื่อการนำองค์ความรู้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการเผยแผ่ของพระสงฆ์ อันจะนำมาซึ่งความสุขในการดำเนินชีวิต และมีคุณธรรมจริยธรรมของประชาชนสืบไป

ผลการวิจัย

1. พุทธวิธีการสื่อสารการสื่อสารการเผยแผ่ในพระพุทธศาสนา

พุทธวิธีการเผยแผ่พระธรรมคำสอนในสมัยครั้งพุทธกาล เป็นการเผยแผ่แบบตัวต่อตัว คือ ใครก็ตามที่สงสัย หรือต้องการแก้ปัญหาในชีวิต บุคคลนั้นก็จะแสวงหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงปาฏิหาริย์มี 3 อย่าง คือ อิทธิปาฏิหาริย์ อาเทศนาปาฏิหาริย์ และอนุสาสนีปาฏิหาริย์ โดยตรัสถึงอนุสาสนีปาฏิหาริย์เป็นสำคัญบุคคลผู้เผยแผ่มีความรู้ความเข้าใจภาษาที่ไม่ชัดเจน ไม่รู้จักเลือกใช้ภาษาที่เหมาะสม ปัญหาอุปสรรคที่พบก็คือไม่รู้ความหมายแฝงของคำและสัญลักษณ์ต่างๆ ปัญหาการแปลจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ หรือได้นัยตรงกับที่เจ้าของวัฒนธรรมต้องการสื่อความหมาย รวมทั้งการขาดความรู้วัฒนธรรมนั้นๆ ปัญหานี้ยังสามารถแบ่งแยกได้เป็นหลายระดับ เช่น ไม่รู้หรือมีประสบการณ์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมนั้นเพียงผิวเผิน รู้วัฒนธรรมนั้นแบบกว้างๆ หรือรู้แบบครึ่งๆ กลางๆ รู้วัฒนธรรมหลักแต่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคมซึ่งแตกต่างกันไป นอกจากนี้ ปัญหาอุปสรรคในการสื่อสารต่างวัฒนธรรมมีสาระสำคัญๆ เช่น สมมติฐานของความเหมือน ความแตกต่างทางภาษา การตีความอวัจนภาษาอย่างไม่ถูกต้องการด่วนสรุปและการเหมารวม แนวโน้มในการประเมิน และความวิตกกังวลสูงเป็นต้น การเผยแผ่ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธศาสนา มีความถูกต้องเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัยในแง่หนึ่ง ตามพุทธพจน์ที่ว่า สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่าสิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่งที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลายหากวิเคราะห์อีกมุมหนึ่ง ตามพระวินัยว่า ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ็บไข้ สวมรองเท้า โปกศีระ คุลมศีระก็ถือว่าไม่เหมาะสมเพราะไม่สามารถทราบได้ว่า

ผู้รับฟังรายการนั้นอยู่ในอิริยาบถใดแต่เมื่อยุคสมัยผ่านไปการเผยแพร่มีความหมายกว้างมากกว่าการแสดงธรรม รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการกุศลอื่น ๆ ด้วยอีกทั้งการแสดงธรรมผ่านทางสื่อวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรูปศาสนาก็มุ่งเน้นให้กลุ่มผู้มีศรัทธาฟังอยู่แล้วส่วนผู้ไม่มีศรัทธาจะได้ยินได้ฟังบ้างก็ไม่ผิด ซึ่งโดยปกติผู้ไม่มีศรัทธาก็จะไม่ฟังอยู่แล้วจะหมุนไปฟังรายการที่ตนชื่นชอบ

2. สภาพการสื่อสารการเผยแพร่ของสถานีวิทยุพระพุทธรูปศาสนาในจังหวัดอุดรธานี

สภาพการจัดการสื่อสารการเผยแพร่ของสถานีวิทยุพระพุทธรูปศาสนาในจังหวัดอุดรธานี พบว่า

1) ด้านการบริหารจัดการของสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรูปศาสนาในจังหวัดอุดรธานี ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของวัดด้วยพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการนำเสนอสื่อ และให้คำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการ และเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้แสดงออกถึงความต้องการในการรับสื่อ และที่สำคัญควรเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาจัดรายการเพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่ผ่านกระบวนการประยุกต์การใช้งานในชีวิตประจำวันเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนผู้ฟังทุกคน การบริหารจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรูปศาสนา สามารถจัดคณะกรรมการในรูปของคณะกรรมการรวมทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสซึ่งพระสงฆ์ก็จะดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามส่วนฆราวาส ก็จะดำเนินการในส่วนประสานงานหรือเทคนิควิธีการในการนำเสนอต่างๆซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรูปศาสนาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและสมบูรณ์แบบ อาจจะนำเสนอข้อมูลข่าวสารในรูปแบบใหม่ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่เรียกว่าวิทยุออนไลน์ เพื่อให้ผู้ฟังที่อยู่ในระยะไกลสามารถรับฟังได้ด้วย

2) รูปแบบรายการสำหรับสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรูปศาสนาในจังหวัดอุดรธานี ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการของวัดด้วยพร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการนำเสนอสื่อ และให้คำแนะนำต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการ และเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้แสดงออกถึงความต้องการในการรับสื่อ และที่สำคัญควรเปิดโอกาสให้ประชาชนผู้มีความรู้ความสามารถเข้ามาจัดรายการเพื่อนำเสนอองค์ความรู้ที่ผ่าน

กระบวนการประยุกต์การใช้งานในชีวิตประจำวันเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนผู้ฟังทุกคน การบริหารจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรศาสนา สามารถจัดคณะกรรมการในรูปแบบของคณะกรรมการร่วมทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฆราวาสซึ่งพระสงฆ์ก็จะดำเนินการให้ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามส่วนฆราวาส ก็จะดำเนินการในส่วนประสานงานหรือเทคนิควิธีการในการนำเสนอต่างๆซึ่งจะส่งผลให้การบริหารจัดการสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรศาสนาเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงามและสมบูรณ์แบบ อาจจะนำเสนอข้อมูลข่าวสารในรูปแบบใหม่ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ที่เรียกว่าวิทยุออนไลน์ เพื่อให้ผู้ฟังที่อยู่ในระยะไกลสามารถรับฟังได้ด้วย

3) ด้านปัญหาอุปสรรคของสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรศาสนาในจังหวัดอุดรธานี สรุปได้ว่า การกระจายเสียงวิทยุคลื่นพระพุทธรศาสนา มีข้อจำกัดในส่วนของเนื้อหาสาระซึ่งจะต้องนำเสนอข้อมูลที่ เป็นเนื้อหาสาระเกี่ยวกับธรรมะ ไม่สามารถนำเสนอข้อมูลเนื้อหาสาระ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับธรรมะได้ เช่น รายการเพลง หรือรายการอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ซึ่งโดยปกติประชาชนจะสนใจรายการที่มีเพลงโดยเฉพาะเยาวชน เมื่อเปิดมาเจอคลื่นธรรมะก็จะหมุนไปฟังคลื่นอื่น ในจุดนี้อาจจะแก้ปัญหาโดยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้ทันเหตุการณ์กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่นำเสนอ อาจจะจัดกิจกรรมต่างๆให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วม ขอความร่วมมือจากทางโรงเรียน จัดนักเรียนเข้ามา จัดรายการและให้นักเรียนเข้ามาร่วมฟังรายการ หรือจัดชั่วโมงเรียนให้นักเรียนหาข้อมูลต่างๆ ผ่านทางรายการวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรศาสนา การจัดกิจกรรมในลักษณะนี้ก็จะสามารถดึงดูดให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมและรับฟังรายการธรรมะเพิ่มมากขึ้น

4) ด้านโครงสร้างการบริหารของสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรศาสนาในจังหวัดอุดรธานี ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้เสนอในประเด็นที่แตกต่างออกไปก็คือการจัดโครงสร้างองค์กรให้สามารถยืดหยุ่นได้ปรับเข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันและปรับเข้ากับบริบทของสังคมได้ เป็นโครงสร้างองค์กรที่เอื้อต่อการให้ คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทในการบริหารด้วยเพราะคนรุ่นใหม่มีแนวคิดสร้างสรรค์ที่จะนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้

5) ด้านของสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรศาสนาในจังหวัดอุดรธานี การเผยแพร่ผ่านวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธรศาสนา มีความถูกต้องเหมาะสมตามหลักพระธรรมวินัยในแง่หนึ่ง ตามพุทธพจน์ที่ว่า สิ่งใดที่เราไม่ได้อนุญาตไว้ว่า สิ่งนี้ควร หากสิ่งนั้นเข้ากับสิ่ง

ที่ควร ขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควรแก่เธอทั้งหลายหาวิเคราะห์อีกมุมหนึ่ง ตามพระวินัยว่า ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่แสดงธรรมแก่บุคคลไม่ใช่ผู้เจ้บใช้ สวมรองเท้า โปกศีระหคฺคฺมศีระหคฺคฺกัถิอวํไม่เหมาะสมเพราะไม่สามารถทราบได้ว่าผู้รับฟังรายการนั้นอยู่ในอิริยาบถใดแต่เมื่อยุคสมัยผ่านไปการเผยแผ่มีความหมายกว้างมากกว่าการแสดงธรรม รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการกุศลอื่นๆ ด้วยอีกทั้งการแสดงธรรมผ่านทางสื่อวิทยุกระจายเสียง คลื่นพระพุทธานุสาสนาก็มุ่งเน้นให้กลุ่มผู้มีศรัทธาฟังอยู่แล้วส่วนผู้ไม่มีศรัทธาจะไดยินได้ฟังบ้างก็ไม่ผิด ซึ่งโดยปกติผู้ไม่มีศรัทธาก็จะไม่ฟังอยู่แล้วจะหมั่นไปฟังรายการที่ตนชื่นชอบ

3. พุทธวิธีการสื่อสารการเผยแผ่ของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี

1. ด้านการเข้าถึง หมายถึงการดำเนินการของสถานีวิทยุคลื่นพระพุทธศาสนาเข้าถึงชุมชนได้ด้วยการกระจายเสียงและการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การกระจายเสียงเข้าถึงชุมชนได้เป็นอย่างดีในระยะที่กำหนด และใช้การกระจายเสียงแบบออนไลน์เพื่อเข้าถึงผู้ฟังทั้งในและนอกพื้นที่ สื่อมีความเป็นกลาง สื่อที่น่าเสนอจะต้องมีความเป็นกลางไม่อิงการเมืองหรือเบี่ยงเบนไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่งที่จะก่อให้เกิดความแตกแยกในสังคม ประกาศข่าวสารงานบุญ ประกาศข่าวสารงานบุญที่เป็นกุศลในวัดของตนและนอกสถานที่ เพื่อให้สาธุชนได้ทราบข่าว งานบุญ ของวัดต่างๆ ที่อยู่บริเวณชุมชน หรือข่าวสารงานกุศลต่างๆ ที่เป็นการกุศลของสังคมส่วนรวม ข้อมูลข่าวสารที่น่าเสนอมีความสอดคล้องกับชุมชน สื่อเนื้อหาสาระต่างๆที่น่าเสนอจะต้องมีความสอดคล้องและเข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดี โดยมีบริบทที่ใกล้เคียงกันหรือเหมือนกัน ไม่ขัดแย้งกับสังคมในเชิงวัฒนธรรม กำหนดกลุ่มเป้าหมาย โดยจัดช่วงระยะเวลาในการนำเสนอให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ และสื่อที่น่าเสนอมีความเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย

2. ด้านการมีส่วนร่วม หมายถึงการที่ผู้รับฟังรายการมีส่วนร่วมในการดำเนินการของสถานีวิทยุ ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร คือการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร โดยปกติ การจัดรายการโดยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารจากสถานีวิทยุเป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในทิศทางเดียว เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารจะเป็นการนำเสนอข้อมูลในทิศทางกลับกันที่ผู้ฟังต้องการนำเสนอข้อมูล ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้ฟังต้องการรับฟัง การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็นต่างๆที่สำคัญของสถานีวิทยุ

เพื่อให้ผู้ฟัง มีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสถานีวิทยุซึ่งจะเกิดความรักสถานีวิทยุ รู้สึกเหมือนว่าสถานีวิทยุเป็นของเขา การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาหรือวางแผนบริหารสถานีวิทยุ ซึ่งผู้ฟังเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนคือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เป็นหมายที่สถานีวิทยุต้องการเข้าถึงโดยนำเสนอข้อมูลการบริหารลักษณะนี้จะเป็นแบบประชาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมและกำหนดทิศทางของการบริหารสถานีวิทยุการมีส่วนร่วมในการแสดงข้อคิดเห็น เป็นการรับฟัง คำแนะนำ หรือข้อเสนอแนะต่างๆ จากผู้ฟังเพื่อนำมาสู่กระบวนการพัฒนาสถานีวิทยุในด้านต่างๆ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลสถานีวิทยุ ทั้งผลกระทบทางบวกและทางลบ และระบบการบริหารจัดการ รวมทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานีวิทยุจัดขึ้นเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการบริหารสถานีวิทยุต่อไป

3. ด้านความหลากหลาย หมายถึงความหลากหลายในการนำเสนอข้อมูล ความหลากหลายของเนื้อหาสาระ รูปแบบการนำเสนอ และรูปแบบของรายการ ได้แก่ วิธีการนำเสนอมีความหลากหลาย วิธีการในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารจะต้องมีความหลากหลายไม่สร้างความจำเจหรือ ให้ความจำเจแก่ผู้ฟัง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นผู้ฟังสนใจฟังรายการเพิ่มมากขึ้นเนื้อหาสาระเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง เนื้อหาสาระที่นำเสนอจะต้องเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง ซึ่งผู้ฟัง จะต้องได้รับประโยชน์จากการฟัง จากเหตุการณ์ที่ได้ฟัง เนื้อหาสาระเป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ของผู้ฟัง ซึ่งเนื้อหาสาระดังกล่าวจะต้องมีความถูกต้อง เหมาะสมรายการมีความหลากหลาย รายการที่นำเสนอจะต้องมีความหลากหลาย เป็นการบรรยายปาฐกถา การเล่านิทาน การสัมภาษณ์หรือการแสดงข้อคิดเห็น ต่างๆ โดยอาจจะแบ่งเป็นรายการธรรมะ รายการวิเคราะห์ข่าวโดยใช้หลักธรรม รายการที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรง หรือรายการ ที่เป็นการกระตุ้นต่อมความคิดให้ผู้ฟังได้เกิดความคิดที่สร้างสรรค์ต่อยอดองค์ความรู้เนื้อหาสาระเหมาะสมกับทุกเพศทุกวัย เนื้อหาสาระที่นำเสนอจะต้องสอดคล้องกับวัฒนธรรม ประเพณี ของสังคม ในชุมชนและจะต้องเข้ากับทุกเพศทุกวัยเรคือ สามารถฟังได้ทุกเพศทุกวัย พิธีกรมีความหลากหลาย ได้แก่การที่พิธีกรมีความหลากหลายด้านความสามารถ และสถานีวิทยุจัดวิทยากรให้มีความหลากหลาย จากหลายสาขาแขนงวิชา กล่าวคือ บุคคลมีความหลากหลายและในตัวบุคคลหนึ่ง ๆ ก็มีความรู้ที่หลากหลายด้วย จะทำให้ผู้ฟังไม่เกิดความเบื่อหน่ายในการรับฟังสถานีวิทยุด้วย

4. ด้านความเป็นท้องถิ่น หมายถึง เนื้อหาสาระข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอมีความเป็นท้องถิ่นสะท้อนความเป็นท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้าน ได้แก่ เนื้อหาสาระมีความเหมาะสมกับท้องถิ่น เนื้อหาสาระจะต้องมีความเหมาะสมกับท้องถิ่นไม่ขัดกับบริบทของท้องถิ่น ไม่ขัดกับขอบวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น เนื้อหาสาระที่นำเสนอสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชุมชนในท้องถิ่น เนื้อหาสาระที่นำเสนอจะต้องมีความสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อผู้ฟัง ฟังผ่านระบบออนไลน์ จะสามารถรู้ได้ทันทีว่าสถานีวิทยุที่ตนเองฟังนั้นเป็นของท้องถิ่นไหน วิธีการนำเสนอมีความเหมาะสมกับท้องถิ่น วิธีการนำเสนอไม่ขัดกับวัฒนธรรมของท้องถิ่นคือเข้ากับท้องถิ่น ทั้งนี้รวมทั้งกระบวนการในการผลิตรายการก็ต้องสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นด้วย วิธีการบริหารจัดการมีความสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น วิธีการบริหารจะต้องมีความสอดคล้องกับท้องถิ่นโดย ให้ผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหาร ซึ่งบุคคลเหล่านั้น จะมีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะสามารถรู้ถึงข้อกำหนดและเงื่อนไขต่างๆ ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับบริบทของท้องถิ่นนั้นๆ นำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยจัดรายการที่มีการนำเสนอภูมิปัญญาท้องถิ่นนักปราชญ์ท้องถิ่น ที่มีความรู้ความสามารถ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการ เพื่อสะท้อนถึงความเป็นท้องถิ่น

5. ด้านความเป็นอิสระ ความเป็นอิสระในการบริหารงบประมาณ สถานีวิทยุจะต้องมีความอิสระในการบริหารงบประมาณทางการสรรหา และการบริหารจัดการงบประมาณในส่วนอื่น ๆ เพื่อไม่ให้กลุ่มที่แสวงหาผลประโยชน์ใช้สิทธิ์ในการเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อหาผลประโยชน์ไม่ว่ากรณีใด ๆ ความเป็นอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลข่าวสารที่นำเสนอจะต้องนำเสนอได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ข้อมูลดังกล่าวจะต้องถูกต้อง ไม่ขัดกับวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม ไม่ขัดกับหลักพระธรรมวินัย ไม่ถูกแทรกแซงจากหน่วยงานอื่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งมีส่วนในการกำกับดูแลจะต้องไม่เข้ามาแทรกแซงในลักษณะที่บิดเบือนข้อมูลอันเป็นจริง ให้ให้นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ไม่สอดคล้องกับบริบทของสังคม หรือไม่สอดคล้องกับพระธรรมวินัย ไม่มีกลุ่มแสวงหาผลประโยชน์เข้ามาผูกมัด จะต้องไม่มีกลุ่มบุคคลหรือหน่วยงานใดที่เข้ามาผูกมัดด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากสถานีวิทยุ ความเป็นอิสระในการดำเนินการ สถานีวิทยุมีอิสระในการดำเนินการในภาคปฏิบัติการ กล่าวคือการดำเนินรายการกระจายเสียงและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานีวิทยุอันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังรายการ

อภิปรายผลการวิจัย

สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ประการที่หนึ่ง การบริหารเป็นส่วนสำคัญเพราะการบริหารจัดการที่ดีมีระบบจะส่งผลกับประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วย การบริหารจัดการสถานีวิทยุจะต้องประกอบด้วยการบริหารที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และสอดคล้องกับหลักการบริหารที่ดี ผู้บริหารจะต้องรู้หลักการบริหารทั่วไปทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชายุทธ นาคมุจลินท์ ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี ผลการวิจัยพบว่าการบริหารให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงานสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กร การเผยแผ่พระพุทธศาสนาพระองค์ทรงอาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่างๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร ปัจจุบัน ปัจจุบัน เนื้อหาสาระที่น่าสนใจมีความหลากหลาย อาจจะประกอบด้วยข่าวสารทางพระพุทธศาสนาหรือคำเทศน์ คำบรรยายอภิปรายปาฐกถา นิทานชาดก เป็นต้น โดยนำเสนอให้มีความหลากหลายวิธีการนำเสนอการจัดรายการ อาจจะจัดแบบสัมภาษณ์ อภิปราย บรรยายสนทนา อย่างนี้เป็นต้นเพื่อให้เกิดความหลากหลายทั้งเนื้อหาสาระและวิธีการนำเสนอ จะทำให้ผู้ฟังไม่เกิดความเบื่อหน่ายติดตามรายการ และเป็นการดึงดูด ให้ผู้ฟังสนใจ เข้ามาฟังสถานีวิทยุคลื่นพระพุทธศาสนามากขึ้น ซึ่งถ้าหากมีคนเข้ามาฟังรายการมากขึ้นเท่าไร ก็หมายถึงผลสำเร็จมากเท่านั้น และสถานีวิทยุคลื่นพระพุทธศาสนาก็จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง (บัญชายุทธ นาคมุจลินท์, 2555 : บทคัดย่อ) ในปัจจุบันเนื้อหาสาระที่น่าสนใจมีความหลากหลาย อาจจะประกอบด้วยข่าวสารทางพระพุทธศาสนาหรือคำเทศน์ คำบรรยาย อภิปรายปาฐกถา นิทานชาดก เป็นต้น โดยนำเสนอให้มีความหลากหลายวิธีการนำเสนอการจัดรายการ อาจจะจัดแบบสัมภาษณ์ อภิปราย บรรยายสนทนา อย่างนี้เป็นต้นเพื่อให้เกิดความหลากหลายทั้ง เนื้อหาสาระและวิธีการนำเสนอ จะทำให้ผู้ฟังไม่เกิดความเบื่อหน่ายติดตามรายการ และเป็นการดึงดูด ให้ผู้ฟังสนใจ เข้ามาฟังสถานีวิทยุคลื่นพระพุทธศาสนา มากขึ้น ซึ่งถ้าหากมีคนเข้ามาฟังรายการมากขึ้นเท่าไร ก็หมายถึงผลสำเร็จมากเท่านั้น และ

สถานีวิทยุคลื่นพระพุทธศาสนาก็จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ ทำการวิจัยเรื่อง “สื่อสารมวลชนกับความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่าสื่อสารมวลชนเป็นองค์กรธุรกิจมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารต่างๆ อย่างเต็มที่ภายใต้ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม สื่อสารมวลชนทุกประเภทมีบทบาทและอิทธิพลสูงมากต่อบุคคลและสังคมโดยเฉพาะอิทธิพลทางด้านการเผยแพร่ ค่านิยม วัฒนธรรมและความเชื่อ แม้จะมีการกำหนดจรรยาบรรณของสื่อแต่ก็ถูกมองข้ามเพราะมีการแข่งขันกันสูงมากเพื่อผลกำไรและความอยู่รอดของตนต้องเสนอข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับพระสงฆ์จึงขาดความรอบคอบและไม่ค่อยคำนึงถึงผลกระทบต่อสถาบันพระพุทธศาสนา (จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, 2548 : บทคัดย่อ)

การบริหารจัดการวิทยุชุมชนที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธศาสนาในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ด้านการเข้าถึง ด้านการมีส่วนร่วม ด้านความหลากหลาย ด้านความเป็นท้องถิ่น และด้านความอิสระ มีการดำเนินการโดยรวมอยู่ในระดับมาก แต่แต่ละด้านมีการดำเนินการในระดับมากทุกด้าน เนื่องจากด้านการเผยแพร่สามารถเข้าถึงชุมชนได้ ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการ สื่อที่สถานีนำเสนอมีความหลากหลายเนื้อหาสาระมีความเป็นท้องถิ่น มีความเป็นอิสระในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ในปัจจุบันมีสื่อเป็นจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นสื่อภาพ สื่อเสียง ดังนั้น การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในรูปแบบต่างๆ ก็จะเผยแพร่ผ่านทางสื่อสมัยใหม่ ที่สามารถจัดเก็บไว้ได้ แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นสื่อที่นำเสนอจะต้องประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่สอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้นำเสนอจะต้องมีจิตใจเป็นกุศลมีจิตประกอบด้วยเมตตา โดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟัง ไม่เห็นแก่ลาภสักการะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุริยา วรเมธี ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาแนวคิดและหลักการเผยแพร่พระพุทธศาสนา พระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่าแนวคิด วิธีการและเป้าหมายการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตเป็นไปตามหลักพุทธโอวาท แสดงธรรมให้เหมาะสมกาลเทศะ มีเหตุผลแสดงธรรมด้วยจิตเมตตาโดยมุ่งประโยชน์แก่ผู้ฟังไม่แสดงธรรมเพราะเห็นแก่ลาภสักการะไม่แสดงธรรมโดยยกตนข่มท่านและไม่เสียดสีผู้อื่น เป้าหมายของการเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตสายต่างประเทศเพื่อประโยชน์เกื้อกูลความสุขแก่บุคคลที่เป็นชาวพุทธและมีใช้ชาวพุทธที่จะพัฒนาศักยภาพของบุคคลในการดำเนินชีวิตได้ด้วย

ตนเอง โดยใช้หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทางในการชี้นำบุคคลให้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท เป็นศูนย์รวมจิตใจและกิจกรรมของชาวพุทธในต่างประเทศโดยมีวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในที่ตั้ง หรือการจัดกิจกรรมภายในวัด เช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันสำคัญของชาติ การเทศน์ การปาฐกถา การเขียนบทความ การจัดสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นต้น การเผยแผ่พระพุทธศานานอกที่ตั้ง เช่น การสอนบรรยายธรรมในสถานศึกษาหรือหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่อยู่นอกวัดการใช้เทคโนโลยีสื่อสารมวลชนวิทยุหรือการจัดกิจกรรมทางวิชาการการแลกเปลี่ยนแนวคิดวิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของวัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการสร้างเครือข่ายทั้งฝ่ายฆราวาสและพระสงฆ์ (พระมหาสุริยา วรเมธี และคณะ, 2551 : บทคัดย่อ)

ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร ให้ทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการบริหาร ร่วมรับประโยชน์และรับฟังข้อเสนอแนะ เพื่อไปสู่รูปแบบของการบริหารที่ดีมีคุณภาพตามที่ผู้บริหารต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติธโร) ได้ศึกษาเรื่อง “กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ ภาค 1” ผลการวิจัยพบว่า การปกครองคณะสงฆ์ในสมัยปัจจุบันนี้มีการพัฒนาด้านเทคโนโลยี บุคลากรกับหลักพุทธธรรมนำการปกครองไปพร้อมกับความเจริญ มีกฎหมายพระราชบัญญัติและข้อบังคับต่างๆ มาเกี่ยวข้องกับพระธรรมวินัย โดยเฉพาะการปกครองคณะสงฆ์มีรูปแบบหนึ่งที่ต่างไปจากสมัยก่อน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านการศึกษสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ มีรูปแบบที่ปฏิบัติชัดเจนมากขึ้น ดังนั้นรูปแบบแนวคิดและวิธีการในการปกครองคณะสงฆ์จึงถือว่ามีส่วนสำคัญในการบริหารจัดการให้เป็นองค์กรคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ฉะนั้นผู้ที่จะเป็นผู้นำในการปกครองคณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์มีความรู้ความสามารถและเพียบพร้อมไปด้วยจริยวัตรข้อปฏิบัติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคณะสงฆ์และประชาชนในชุมชนของสังคมไทย จุดแข็งประการหนึ่งของคณะสงฆ์ภาค 1 ก็คือ ผู้ปกครองหรือเจ้าอาวาสมีความรู้ความสามารถในทางโลกในระดับที่ดี ทำให้การบริหารจัดการวัดและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นไปได้ด้วยดีและในด้านการศึกษา เจ้าคณะปกครองมีนโยบายให้พระสงฆ์หาการศึกษาหรือผู้อยู่ในปกครองของตนได้รับการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป การแต่งตั้งมอบหมายงานกระจายอำนาจ เน้นการมีส่วนร่วม

ร่วมที่เห็นเป็นรูปมาทำเป็นแบบแผนและรูปแบบในการปกครองที่ชัดเจน (พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺธโร), 2559 : บทคัดย่อ)

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยจากการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารการเผยแผ่ของสถานีวิทยุทธศาสนในจังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะความคิดเห็นที่ต้องการเสนอประเด็นหลักให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และเพื่อนำไปศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สถานีวิทยุทธศาสนในเขตจังหวัดอุดรธานี ควรร่วมมือกันโดยประชุมปรึกษาหารือกันร่วมกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์พันธกิจและเป้าหมายด้วยกัน เพื่อพัฒนาสถานีวิทยุทธศาสนให้มีมาตรฐานเดียวกันทั้งในด้านการบริหารจัดการ รูปแบบรายการ ข้อมูลข่าวสารเนื้อหาสาระที่น่าเสนอ

2. คณะสงฆ์ควรมีนโยบายในการสรรหาและพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงตามที่สถานีวิทยุทธศาสนต้องการ

3. ควรได้รับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ อย่างชัดเจนและเพียงพอต่อการบริหารจัดการสถานีวิทยุทธศาสน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. คณะสงฆ์รวมตัวกันเพื่อปรึกษาหารือกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์พันธกิจและเป้าหมายร่วมกัน พัฒนาสถานีวิทยุทธศาสนให้มีมาตรฐานเดียวกัน กำหนดนโยบายให้วัดต่าง ๆ มีสถานีวิทยุทธศาสนให้เป็นคุณสมบัติหนึ่งของวัดหนึ่ง ๆ

2. สรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงด้านวิทยุกระจายเสียง และมีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี กำหนดให้มีกระบวนการในการพัฒนาบุคลากรสายปฏิบัติการและสายบริหารโดยการจัดฝึกอบรมเพิ่มประสิทธิภาพ มีระบบการถ่ายทอดองค์ความรู้และระบบบริการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management System)

3. ขอบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดตั้งกองทุน และจัดกิจกรรมการกุศลเพื่อสบทบทุน เพื่อใช้การบริหารจัดการสถานีวิทยุทธศาสนให้เพียงพอ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาเรื่องการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียงคลื่นพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี เป็นการศึกษาในกรอบกว้าง ๆ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ สื่อ รูปแบบรายการ วิธีการนำเสนอ บุคลากร งบประมาณ ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ ดังนั้นควรมีการศึกษาเฉพาะด้าน เช่นรูปแบบการจัดรายการวิทยุคลื่นพระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบในการพัฒนาบุคลากรของสถานีวิทยุคลื่นพระพุทธศาสนาตามหลักพุทธธรรม เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรของสถานีวิทยุให้มีสมรรถนะขีดความสามารถที่สูงขึ้น

3. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับกลยุทธ์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกผ่านสถานีวิทยุคลื่นพระพุทธศาสนา เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงแผนการบริหารจัดการสถานีวิทยุให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการสื่อสารการเผยแผ่ของสถานีวิทยุพระพุทธศาสนาในจังหวัดอุดรธานี” สามารถนำมาองค์ความรู้มาบูรณาการและองค์ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อประโยชน์ในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีดังนี้

1. วิวัฒนาการทางด้านการติดต่อสื่อสารได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ ยุคของพระพุทธเจ้าก็ใช้วิธีการเทศนาสอน คำพูด ภาษา วาจา การเจอกันซึ่งหน้า เมื่อกาลเวลาผ่านไป ก็ได้เกิดแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ทั้งนักประดิษฐ์ คิดค้น นักวิทยาศาสตร์ เกิดการรวมตัวกันผสมผสานระหว่างความคิด ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ ทฤษฎีใหม่ๆ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ก็พลอยเกิดขึ้นตามมา ดังจะเห็นได้จากปัจจุบัน ก็ได้มีสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย หลายชนิด ทั้งมือถือ โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ อุปกรณ์อำนวยความสะดวกต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย และทั้งหมดนี้ได้ผนวกเข้าด้วยกัน เรียกว่า เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งเทคโนโลยีสารสนเทศถือเป็นสื่อใหม่ จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ให้กว้างขวางไปทั่วโลก ภายใต้บริบทและแนวโน้มของประชากรโลกที่จะใช้ชีวิตในโลกออนไลน์ หรืออินเทอร์เน็ตเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผ่านเครื่องมือต่างๆ ทั้งเครื่องคอมพิวเตอร์และ

โทรศัพท์ เคลื่อนที่ ดังนั้น ประเทศไทยควรใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศ ให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลก แต่การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าว ต้องเป็นไปอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก

3. การเผยแพร่ในพระพุทธศาสนา การใช้สื่อใหม่ในปัจจุบัน เป็นการสื่อสารที่ไร้พรมแดน คือ การรับข่าวสาร เป็นไปด้วยความรวดเร็ว ทันใจ และทันสมัย ไม่ว่าจะเป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และจาก Website ต่างๆ เสนอข่าวความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนโลกใบนี้อย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างเช่น มิติใหม่ในการเผยแผ่ของในด้านต่างๆ เช่นการสังคมสงเคราะห์ เช่น พระสงฆ์ช่วยน้ำท่วม ระดมทุนแจกน้ำ-อาหาร ผู้ประสบอุทกภัยน้ำท่วมฉับพลัน ที่เกิดเหตุการณ์น้ำท่วม และไม่เป็นการบิดเบือนพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาตามพระไตรปิฎก เป็นต้น

4. ดำเนินการตามแผนยุทธศาสตร์การเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาโลกอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาเว็บไซต์ห้องสมุดพระพุทธศาสนาโลก ให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม

5. การฝึกอบรมแก่พระสงฆ์ สามเณร และผู้ที่สนใจโดยทั่วไป เกี่ยวกับการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เพื่อการเข้าถึงและเผยแพร่พระพุทธศาสนา รวมถึงกำหนดแนวปฏิบัติในการใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตที่เหมาะสม ถูกต้องตามพระธรรมวินัย สำหรับพระสงฆ์ สามเณร

6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้วัด สำนักสงฆ์ที่มีความพร้อมเป็นที่ตั้งของศูนย์การเรียนรู้ ไอซีทีชุมชน และเป็นศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาผ่านระบบ E-Learning รวมถึงจัดเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมด้วย โดยมีการพัฒนาแอปพลิเคชันที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะ สำหรับแท็บเล็ตและโทรศัพท์เคลื่อนที่ เผยแพร่ในทุกระดับชั้นการศึกษา และเพื่อเป็นการสื่อสารสองทางกับประชาชน ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้คนมีความใกล้ชิดธรรมะมากขึ้น ทั้งนี้ โดยภาครัฐควรเป็นผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจดทะเบียนชื่อเว็บไซต์และการเช่าพื้นที่จัดเก็บข้อมูลของเว็บไซต์

7. ควรมีองค์กรและผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำหน้าที่กำหนดมาตรฐานและตรวจสอบเนื้อหาของธรรมะที่เผยแพร่ในสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยเฉพาะทางเว็บไซต์ ทั้งนี้ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าเนื้อหานั้น มีความถูกต้องตามพระไตรปิฎก สนับสนุนให้มีการแปลหนังสือธรรมะเป็น

ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ แล้วนำขึ้นเผยแพร่ทางเว็บไซต์ หรือในรูปแบบ E-Book เพื่อให้ผู้ที่สนใจ โดยเฉพาะชาวต่างประเทศสามารถเข้ามาศึกษาได้

ปัจจุบัน แม้ว่าจะได้มีการแปลหลักธรรมคำสอนออกเป็นภาษาต่างๆ ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารหลากหลายรูปแบบ และมีการเผยแพร่ไปยังประเทศต่างๆ เป็นภาษาต่างๆ ทั่วโลก จนอาจกล่าวได้ว่ายุคนี้เป็นยุคที่ธรรมะไปไกล ไปถึงทุกประเทศทุกมุมโลก แต่ทว่าความต้องการศึกษาค้นคว้าธรรมะ ยังไม่มีที่สิ้นสุด เห็นได้จากผลสำรวจของสมาคมบริหารธุรกิจญี่ปุ่นที่พบว่าตามโรงแรมและสถานพักผ่อนหย่อนใจแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ติดต่อธุรกิจและการงานต่างๆ รวมถึงสถานที่สำคัญต่างๆ ทั่วทุกมุมโลก และในประเทศไทยเอง

เอกสารอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุศลจิตโต). (2547). พุทธศาสตร์ร่วมสมัย 2. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บัญชายุทธ นาคมุจลินท์. (2555). วิเคราะห์การบริหารองค์กรในทางพระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์. (2548). สื่อสารมวลชนกับความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. รายงานวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระมหาสุริยา วรเมธี และคณะ. (2551). ศึกษาแนวคิดและหลักการในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระธรรมทูตไทยในสหรัฐอเมริกา. รายงานการวิจัย. คณะครู ศาสตราจารย์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพรัตนสุธี (สมศักดิ์ โชติณฺโธโร). (2559). กลยุทธ์การปกครองคณะสงฆ์ภาค 1. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.